

DÚHA

Sociálny časopis pre nevidiacich a slabozrakých občanov

Zdroj: archív Jana Hegra

Tentokrát to bude naozaj divoká jazda! Usadte sa do kajaku, ale opatrne, pretože breh je naozaj strmý a voda nedočkavá. Strach ale mať netreba, máme výborných inštruktorov, navigátorov a hlavne jedného nevidiaceho, ktorý má so splavovaním bohaté skúsenosti. Milovníkom adrenalínu ponúkame cestu do stredu Zeme, prechádzku po zúrivých litosferických doskách, popri nenásytných sopkách a napokon plavbu okolo sveta. Ak volíte niečo pokojnejšie, zavítajte na hodinu anatómie a úplne bezpečnej priestorovky. Vezmeme vás do divadla i do kina, pozveme na konferenciu o technológiách a ponúkneme dve biele spomienky. Na palicu a na pastelku. Príjemné čítanie!

5/2023 · ročník XXIII.

Dátum vydania: 25. 10. 2023

Cena: 0 €

Obsah

Úvodník	3
Palica z dejín von!	3
Kampane a zbierky.....	6
Už 22. ročník Bielej pastelky je úspešne za nami	6
Pozvánky.....	11
INSPO 2023	11
Festival Jeden svet: S láskou pre všetkých.....	13
Predstavujeme.....	18
Bez ohľadu na to, ako znie otázka, odpoveď je kajak.....	18
Keď sa k očnej diagnóze pridruží divadelný zápal	26
Hmatom a sluchom za poznaním	34
Z diania v ZO.....	47
Východ sa rozhodne oplatí	47
Spravodajstvo.....	50
Slovenské fórum osôb so zdravotným postihnutím	50

Úvodník

Palica z dejín von!

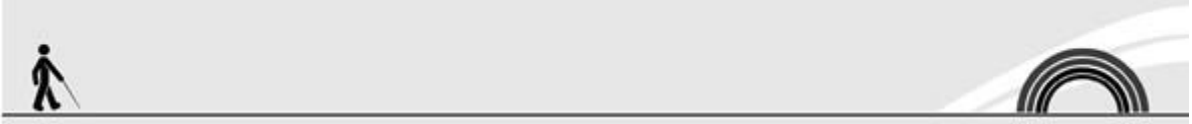
Milí moji, nejdem vás urážať vyratúvaním fresiek na popukaných stenách, strašidelne stmavnutých malieb, dochytaných stránok ilustrovaných kníh či mýtov a legiend, ktoré zachytávajú nevidiacich s palicou v ruke. Takou či onakou, ale palicou. To všetko dávno viete. Ale viete aj to, že biela palica sa ako symbol nevidiacich zhmotnila až v 20. storočí?

Potrebu označiť nevidiacich totiž zo seba s plnou silou a náležitým hlučkom vyfúkli až prvé motory. Zápisy z belgických novín z roku 1911 prezrádzajú, že tamojší nevidiaci siahli po červených vlajočkách, Dáni, Švédi a Nemci sa označovali žltými páskami s tromi čiernymi bodmi. Historici sa však naozaj učene začínajú tváriť až pri zmienke o roku 1921, Veľkej Británii, meste Bristol a mene James Biggs.

Profesionálnemu fotografovi, ktorý po autonehode stratil zrak, vrátil vieru v svet a seba samého až jeden oslepnutý vojnový veterán: „Snaž sa byť čo najsamostatnejší a čo najčastejšie vychádzaj z domu sám. Ak budeš neustále chodiť s niekým, nebudeš si sebou istý, keď sa niekam vyberieš bez sprievodcu.“ James Biggs teda vytiahol palicu, akú vtedy nosieval každý správny gentleman. Štíhlu a elegantnú. Čoskoro sa však ukázalo, že je nepružná, nechráni ho pred prekážkami, ohrozuje ľudí a povestná anglická hmla ju pohltí ako všetko naokolo. A tak dostal nápad natrieť ju nabiele.

Všeobecné nadšenie však na seba nechalo čakať dobrých 10 rokov. Britské ostrovy sa bielymi palicami zaplnili až v roku 1932, a to vďaka Kráľovskému národnému inštitútu pre nevidiacich. Predchádzala tomu tichá prezentácia staronovej pomôcky v mestečku Westham a poriadne hlasná výzva rádia BBC, aby sa takto označovali všetci nevidiaci.

Zhodou okolností sa v tom istom čase zabelelo aj vo Francúzsku. Spôsobila to Guilly d'Herbemontová, dáma z vysokej parížskej spoločnosti, ktorá si dlhé chvíle krátila prepisovaním kníh do braila a – hoci verejne sa stýkať s nevidiacimi bolo v jej postavení neprípustné – ich prevádzaním cez križovatky. Asi tušíte, kde sa jej myšlienky túlali, takže to skrátim. Inšpirovali ju biele palice, ktorými uniformy riadili dopravu, policajný veliteľ nápad podporil, redakcia parížskeho denníka Echo de Paris rezervovala téme titulné stránky a 7. februára 1931 odovzdala Guilly d'Herbemontová za prítomnosti ministra obrany, školstva a zdravotníctva prvé dve biele palice. Ďalších 5000 bolo

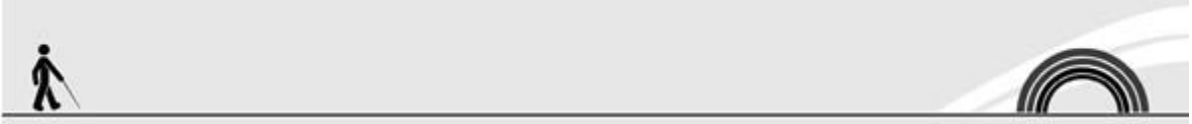
rozdaných v pomerne krátkom čase a všetky kúpila parížska aristokratka za vlastné peniaze.

Guilly d'Herbemontová – dáma, ktorú si francúzska vláda v roku 1947 uctila udelením Radu Čestnej légie.

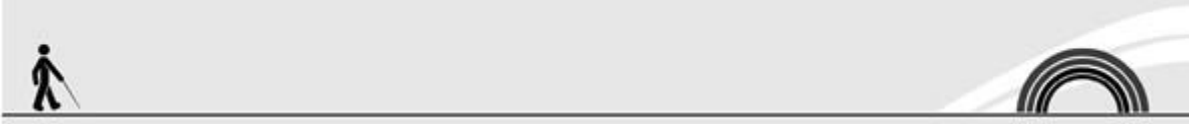
Zdroj: www.tyzden.sk

V USA by ste v 30. rokoch takisto stretli nevidiacich s palicou. Akurát že čiernou. Lions klubom, ktoré ich presadzovali, však pomohla vytriezviť prvá dopravná kolízia. Američania sa zahľadeli na našu pologuľu a bolo po probléme. Ale aby som sa tu nad nimi zhovievavo neusmievala, poviem vám, že im vďačíme naozaj za veľa! Práve Američania totiž vyvinuli techniku dlhej bielej palice, čím položili základy dodnes využívanej metodiky. Stalo sa tak v roku 1944 vo vojenskej nemocnici pre oslepnutých vojenských veteránov vo Valley Forge v Pensilvánii a zaslúžili sa o to učitelia nevidiacich Richard E. Hoover a C. Warren Bledsoe. Nasledovalo štvrtstoročie veľkej kampane o živote nevidiacich (jej výsledkom bol Deň bezpečnej bielej palice, ktorý 15. októbra 1964 vyhlásil prezident Lyndon S. Johnson), zdokonaľovania, školenia

inštruktorov a šírenia metodiky po celých Spojených štátoch a krajinách starého kontinentu. V polovici 70. rokov sa vďaka profesorovi Janovi Jesenskému mohli s metodikou oboznámiť aj odborníci v Československu, koniec 90. rokov priniesol do našich končín červeno-bielu palicu, ktorá o svojom majiteľovi prezrádza zrakové i sluchové postihnutie. Ale o tom niekedy nabudúce.

Dušana Blašková

Kampane a zbierky

Už 22. ročník Bielej pastelky je úspešne za nami

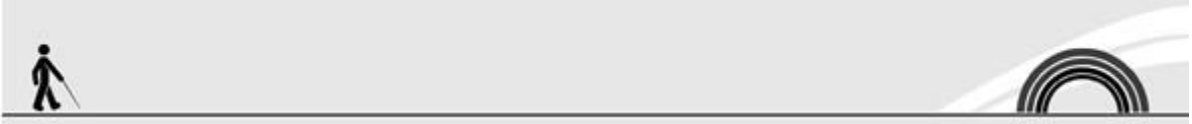
Usmíati dobrovoľníci v typických bielych tričkách s pastelkovým logom a bielo-modrými pokladničkami v rukách zaplnili ulice slovenských miest, školy i obchodné centrá. V piatok 22. septembra svitol už 22. hlavný zbierkový deň verejnej zbierky Biela pastelka. Každému, kto sa rozhodol prispieť, venovali malú pastelku – symbol solidarity s ľuďmi so zrakovým postihnutím (ZP).

V uliciach slovenských miest však neboli len dobrovoľníci. V Nitre, Prešove, Bratislave, Košiciach a Spišskej Novej Vsi sa mohli záujemcovia dozvedieť čo-to o každodennosti so ZP. Event na Hlavnej ulici v Košiciach osviežili hudobno-tanečnými vystúpeniami, ale aj zaujímavou ponukou zameranou na zdravie.

„Všeobecná zdravotná poisťovňa návštevníkom ponúkala merania BMI, krvného tlaku či cukru v krvi. Vizážistka firmy Mary Kay prítomné dámy nalíčila a poskytla im poradenstvo v oblasti krásy,“ dopíňa Zuzana Tkáčová, vedúca KS ÚNSS v Košiciach.

Bratislava tohto roku zvolila úspornejší režim eventu, no aj tak sa mali návštevníci na čo tešiť. Program spestrila autogramiáda herečiek Gabiky Marcinkovej a Zuzky Porubjakovej, ktoré sprevádzal úspešný moderátor Vratko Sirági. Populárna trojica si vyskúšala nielen braila, ale so záujmom si s návštevníkmi zahráli aj hry pre nevidiacich.

„Musím povedať, že im to išlo veľmi dobre (úsmev), veľký úspech však mali aj členky OZ Psi na život a ukážky výcviku vodiacich psov. Na evente som jedno prekvapenie zažil aj ja. Neplánovane sa tam objavil náš ambasádor Fero Joke aj s obľúbenou komičkou Evelyn. Potešilo ma, že veľa detí strávilo celé minúty hraním spoločenských hier pre nevidiacich, ktoré boli súčasťou prezentácie,“ povedal vedúci bratislavského KS Tomáš Bako.

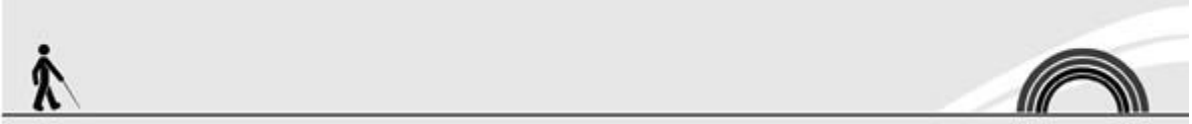
Hry pre nevidiacich zaujali deti i teenagerov
Autor: Eva Amzler

Úspech s informačným stánkom mali aj členovia ZO Spišská Nová Ves.

„Napriek tomu, že nám mesto neposkytlo stánok, dohodli sme sa na spolupráci so Slovenským Červeným krížom. Ponúkali sme možnosť prejsť sa s bielou palicou a zaviazanými očami, z čoho boli nadšení najmä študenti,“ spokojne hovorí Jana Kysel'ová zo ZO č. 35.

Evelyn a Fero Joke pri chôdzi s bielou palicou

Autor: Michaela Holíková

Zopár zaujímavých čísel

V spolupráci so spoločnosťou DHL sme vyslali do rôznych kútov Slovenska viac ako 420 zásielok s celkovou hmotnosťou takmer 1 800 kg. Najľahší pastelkový balík mal necelý kilogram a najťažší 26. Pre darcov sme mali pripravených viac ako 250 000 pastieliek, 100 000 letákov a 2 000 pokladničiek. Naše spoty mohli vidieť diváci v tridsiatich siedmich kinosálach, troch celoslovenských televíziách, počuť na troch okruhoch rozhlasu RTVS a v piatich komerčných rádiách. Vidieť nás mohli na viac ako 300 digitálnych plochách vrátane čakární odborných lekárov, fitness centier či reštaurácií. V obchodných centrách sme obsadili ďalších zhruba 150 plôch. A to nerátame množstvo regionálnych médií, plochy v SAD v Prešove či vo Zvolene. A, samozrejme, sociálne siete – Facebook, Instagram a TikTok.

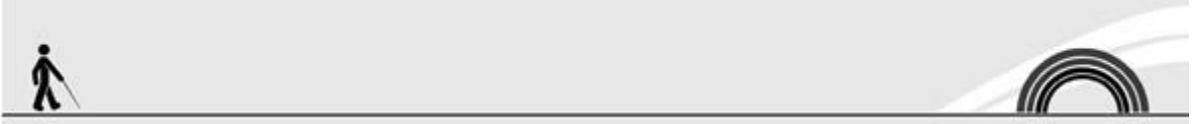
IDEme vlakom

Hlavný zbierkový deň sme pomyselné predĺžili aktivitou Biela pastelka IDEme vlakom. Od 25. do 27. septembra mohli cestujúci rýchlikov Tatran, na trase z Košíc do Bratislavy a späť, navštíviť náš informačný stánok. Hovorili sme o poslaní ÚNSS a Bielej pastelky, ponúkali sme možnosť nasadiť si simulačné okuliare, skúsiť braila, prelistovať knihy pre nevidiacich a zahrať si rôzne hry. Každý deň som mala iného parťáka – Jána Podolinského, Eriku Forgáčovú a napokon Lenku Kulíkovú.

„Myslím si, že takáto forma komunikácie s verejnosťou má zmysel. Zastavili sa pri nás ľudia, ktorí našu organizáciu nepoznali. Je potrebné robiť informačné aktivity a zviditeľňovať sa,“ skonštatovala Erika Forgáčová, ktorú doplnila kolegyňa Lenka Kulíková: „Počas nášho dňa sa v stánku zastavil jeden pán, ktorý sa len nedávno stal asistentom nevidiacej panej. Poskytli sme mu množstvo užitočných informácií a nasmerovali sme ho na príslušné KS.“

Motivačná súťaž pre ZO-čky

Aj tohto roku chceme odmeniť úspešných členov, ktorí sa aktívne zapojili do zbierky. Čiastkou 100 eur by sme chceli prilepšiť členovi tej ZO, ktorému sa v pokladničke podarilo vyzbierať najvyššiu čiastku. Víťaza

oznámime v priebehu novembra. Tri najúspešnejšie ZO-čky (teda tie, ktorým sa podarilo získať najvyšší výnos) si prilepšia čiastkou 300, 200 a 100 eur. Víťazov odmeníme počas delenia výnosu, t. j. v priebehu nasledujúceho roka.

Novinkou tohtoročnej zbierky bola i možnosť bezhotovostného darovania prostredníctvom terminálov

Autor: Eva Amzler

Podčiarknuté, sčítané

Ekonomické oddelenie už zrátať všetky výnosy, s radosťou preto môžeme oznámiť finálnu čiastku hlavného zbierkového dňa. Tohto roku ho uzatvárame so sumou 260 104,72 €.

„Rada by som sa poďakovala všetkým, ktorí sa aktívne zapojili do tohtoročného zbierkového dňa. Hlavnej koordinátorke Eliške Fričovskej, kolegom z krajských stredísk, aktívnym členom základných organizácií, dobrovoľníkom a pedagógom. Bez ich podpory by sme nedosiahli taký krásny výsledok. Verím, že vďaka výnosu budeme môcť poskytnúť veľa podpory i pomoci a naši členovia zažijú na svojich aktivitách naozaj výnimočné chvíle,“ povedala riaditeľka ÚNSS Tatiana Winterová.

Eliška Fričovská

Pozvánky

INSPO 2023

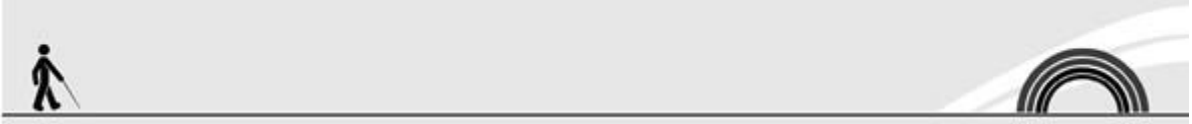
Koniec roka patrí prezentácii technológií a projektov, ktoré uľahčujú život ľuďom s rôznym druhom zdravotného postihnutia (ZdP) a výstave aplikácií, kompenzačných pomôcok a služieb.

Predpoludňajší program je spoločný, popoludňajší prebieha paralelne v troch sekciách: Prístupnosť webu, aplikácií a dokumentov, Technológie pri vzdelávaní a zamestnávaní ľudí so ZdP a Technológie pre osoby so sluchovým postihnutím. Všade je zabezpečený prepis hovoreného slova do textu a tlmočenie do českého posunkového jazyka, v prípade príspevkov zahraničných prednášajúcich aj simultánny preklad do češtiny.

Už 23. ročník konferencie sa uskutoční v sobotu 25. novembra v bezbariérovom prostredí Kongresového centra Praha od 10:00 do 16:00, výstavná časť však bude prístupná už od ôsmej. V programe, pravdaže, môže ešte dôjsť k určitým zmenám, na čo sa ale už v tejto chvíli môžete tešiť, sú frontálne vedené prednášky o tom, ako môže ľuďom so ZdP pomôcť generatívna umelá inteligencia (ChatGPT, ale nie len ona), o možnostiach myoelektrických protéz či využitia virtuálnej reality pri mozgových operáciách. Účastníci ale budú môcť nahliadnuť aj na stránku chytrepomucky.cz či do výsledkov projektu Digitální doba s lidskou tváří, ktorý sa venoval bariéram a praxi novinárov v téme života ľudí so ZdP.

Po úspešnom prepojení konferencií INSPO a Agora, ku ktorému došlo v roku 2022, sa Středisko Teiresiás Masarykovej univerzity v Brne rozhodlo v tomto modeli pokračovať a aj v tomto roku ponúknuť tematicky ucelený programový blok. Vlani sa zamerali na digitálne knihy a knižnice, tohto roku sa podrobnejšie prirú zákonu o prístupnosti a tomu, aké majú používatelia so špecifickými potrebami možnosti poskytovať relevantnú spätnú väzbu k neprístupným webom, aplikáciám, dokumentom či multimédiám.

„Som veľmi rád, že pozvanie na konferenciu prijala Susanna Laurin, zástupkyňa Medzinárodnej asociácie špecialistov na prístupnosť pre Európsku úniu. Predstaví nám veľmi zaujímavý a prínosný projekt UPowerWAD, zameraný práve na poskytovanie konštruktívnej spätnej

väzby zo strany používateľov k neprístupnému rozhraniu, ktorého výsledky by sme radi preniesli aj do Českej republiky,“ hovorí Radek Pavlíček zo Střediska Teiresiás, ktorý bude moderovať blok s názvom Prístupnosť webu, aplikácií a dokumentov. Jeho záver bude patriť panelovej diskusii so zástupcami koncových používateľov a odborníkov a pozvánke na webinár, ktorý bude jej pokračovaním a uskutoční sa 8. decembra od 13:00.

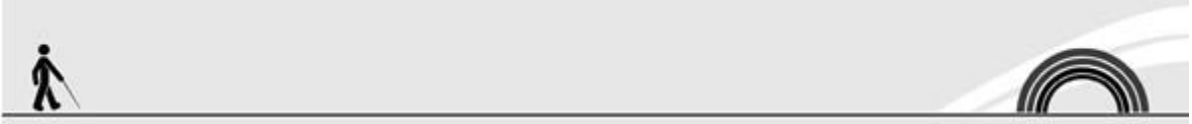
Sekcia Technológie pri vzdelávaní a zamestnávaní ľudí so zdravotným postihnutím bude zameraná na previazanosť vzdelávacieho systému s trhom práce pre osoby so zmyslovým postihnutím a pripravenosti na inkluzívne zamestnávanie. Po príspevkoch rečníkov bude takisto nasledovať panelová diskusia, kopírujúca cestu osoby so špecifickými potrebami vzdelávaním a prípravou na zamestnanie (rodič, pracovníci rôznych podporných centier, zamestnávateľ, úrad práce).

Tretí blok, Technológie pre osoby so sluchovým postihnutím, nastolí otázku, prečo iba akčné plány v legislatíve nestačia, ako môže aj malá televízia zvládnuť sprístupnenie vysielaného obsahu, aké aplikácie a zariadenia slúžia na prevod reči do písomnej podoby, čo ponúka nová verzia systému pre on-line titulkovanie Beey, či kam speje vývoj v oblasti kochleárnych implantátov.

V stavežatej, aj v pohodlí domova. Informácie si vás nájdú!

V prípade, že máte záujem zúčastniť sa konferencie osobne, registrujte sa prostredníctvom on-line formulára zverejneného na stránke [konferencie](#). Ak v čase vypĺňania prihlášky ešte nebudete vedieť, kto bude vaším sprievodcom, jeho prihlášku môžete vyplniť na svoje meno, nezabudnite však vybrať kategóriu asistent účastníka a nie účastník. Meno asistenta stačí organizačnému tímu oznámiť pred konaním konferencie.

Cena vstupenky je 600 Kč, pre účastníkov s preukazom ZŤP, ZŤP/S a ich sprievodcov polovičná. Pre tých z Vás, ktorí budete chcieť konferenciu finančne podporiť a prispieť napr. na dofinancovanie zvýhodnených vstupeniek, sa objavila možnosť kúpiť si vstupenku Podporovateľ konferencie INSPO za 900 Kč. K cene vstupenky pripočítava spoločnosť GoOut servisný poplatok 15 Kč. Platí sa opäť vopred, aby nedochádzalo k zdržiavaniu pri platení v hotovosti počas prezencie.

Pokiaľ budete musieť svoju účasť zrušiť a urobíte tak do 12. novembra (vrátane), organizátori vám vstupné i servisný poplatok vrátia v plnej výške, a to na účet, z ktorého ste sumu uhradili. Ak svoju účasť odrieknete po tomto termíne, peniaze vám vrátené nebudú.

Akokoľvek otázky, zmeny či storno, prosím, adresujte Irene Peterkovej e-mailom na irena@peterka.cz.

V prípade, že uprednostníte účasť on-line, plenárna sekcia a sekcia Prístupnosť webu, aplikácií a dokumentov budú aj tento raz vysielané. Virtuálne sa do Prahy môžete vybrať prostredníctvom odkazu na [Youtube kanál konferencie](#).

Organizátorom konferencie INSPO 2023 je Středisko Teiresiás Masarykovej univerzity v Brne a BMI sdružení. Generálnym partnerom je Nadace Vodafone ČR, mediálnymi partnermi sú ČTK Protext, portály Helpnet, Poslepu a Inspirante.

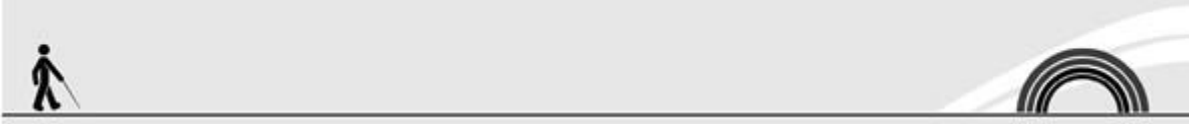
(red.)

Festival Jeden svet: S láskou pre všetkých

Tohtoročnou témou jedného z najznámejších podujatí dokumentárneho filmu na Slovensku je láska, a preto bude hovoriť o komunite, bezpečnom prostredí, podpore, dôvere, pomoci a hľadaní spoločnej reči. Jednoducho o láske. Uskutoční sa 3. až 9. novembra na štyroch miestach v Bratislave, pričom v Kine Klap prebehne program, ktorý je plne sprístupnený aj nevidiacemu a slabozrakému diváctvu.

Aktuálny ročník festivalu Jeden svet ponúka štyri filmy, ktoré sú takto komplexne sprístupnené aj pre nevidiacich a slabozrakých ľudí. Tí si ich pozrú v kinosále pohodlne spolu s ostatnými.

Prvý film, Aurorin úsvit (2022) zachytáva výpoveď vyše 90-ročnej Aurory, ktorá prišla pri hrôzostrašnej genocíde Arménov o všetko. O štyri roky sa jej vďaka šťastiu a výnimočnej odvahe podarilo utiecť do New Yorku, kde sa jej príbeh stal mediálnou senzáciou. Je to príbeh holokaustu, ktorý

naše dejiny asi neučili. Film je na programe 5. novembra o 19:00 v Kine KLAP, v budove Filmovej fakulty VŠMU na Svoradovej 2. Po filme prebehne diskusia o audiokomentári, v ktorej budú mať nevidiaci diváci a diváčky príležitosť vyjadriť svoju spätnú väzbu i nápady, ako robiť audiokomentáre čoraz lepšie.

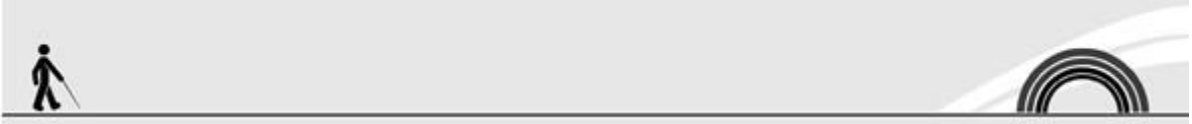
Aurorin úsvit (2022)

Zdroj: Jeden svet

Ďalším filmom sú Zlodeji Túb (2023), v ktorom nepočujúca režisérka Alison O'Daniel hovorí o nečakaných následkoch lúpeží túb, hudobných nástrojov zo stredných škôl v Los Angeles. V tvorivom, ale predsa faktografickom filme sa prelínajú dokumentárne a fiktívne scény, a film tak ponúka mnohorozmerný pohľad na život s poruchou sluchu a predstavuje divákovi svet neznámych a vzrušujúcich zvukov. Premietanie bude 3. novembra o 19:30 na VŠMU, opäť v priestoroch Kina KLAP.

Zlodeji Túb (2023)

Zdroj: Jeden svet

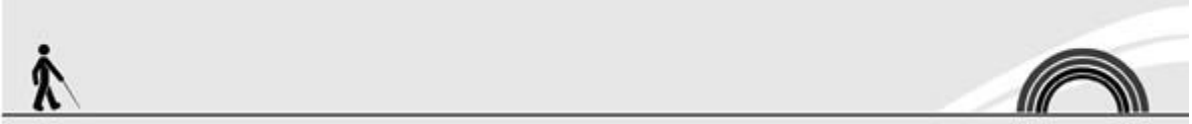
Osobný dokumentárny film *Je tam ešte niekto?* (2023) sleduje ženu s veľmi špeciálnym telesným znevýhodnením, ktorá počas svojho tehotenstva hľadá ľudí s rovnakým hendikepom. Film odhaľuje aj jej postupný emocionálny proces premeny na matku. Film sa bude premietiť 4. novembra o 10:30 v Kine KLAP.

Je tam ešte niekto? (2023)

Zdroj: Jeden svet

Posledným plne inkluzívnym filmom tohto festivalového ročníka je *Jiříkovo videní* (2023) o vedcovi Jiřím Svobodovi, ktorý vie ako zachrániť planétu, no nikto ho nepočúva. Spolu so svojou dcérou idú do sveta a štyri roky presvedčajú expertov, aktivistky, politikov a ekologičky o svojich ideách. Nakoniec sa však ocitajú v situácii "sám proti všetkým". Film premietame 6. novembra o 18:30, takisto v Kine KLAP. Jeden svet premietne tento film v úplnej premiére a po projekcii bude nasledovať diskusia s tvorcami o tom, ako je možné pomocou filmu vytvárať ekologickú kampaň.

Jiříkovo videní (2023)

Zdroj: Jeden svet

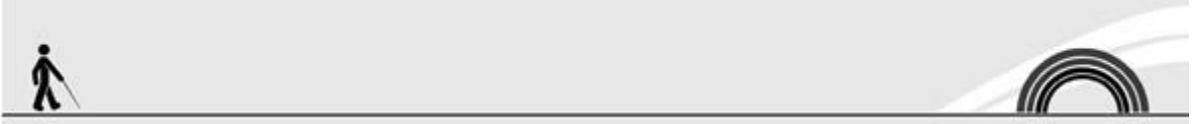
Vítaní sme naozaj všetci

Pri všetkých štyroch sprístupnených projekciách sa nevidiaci diváci a diváčky budú môcť spolu s ostatnými zúčastniť aj diváckej súťaže o hodnotné ceny.

Okrem projekcií úplne nových zahraničných filmov so slovenským audiokomentárom sú pre nevidiacich a slabozrakých zabezpečené aj dobrovoľníci, ktorí budú na mieste špeciálne označení a budú pripravení pomôcť napr. odprevadiť ľudí z a na miesto premietania. Rovnako vizuálne a hmatovo označili organizátori aj premietacie miesta.

Sprievodné podujatia

Festival sa každoročne usiluje obohatiť program o rozmanité aktivity. Tento rok nie je výnimkou. Jednou z nich bude napr. výtvarná dielňa vyšívania v nedeľu 5. novembra o 10:00 v Slovenskej národnej galérii. Určená je pre všetkých, ktorí sa chcú dozvedieť niečo viac o vyšívaní. Súčasťou tohto podujatia je premietanie pásma animovaných filmov pre deti o 15:30 v kinosále Slovenskej národnej galérie.

Ďalším pripravovaným podujatím pre všetkých je dielňa o výrobe zvuku v Ateliéri zvukovej skladby Filmovej fakulty VŠMU. Za hodinku si účastníci vyskúšajú nahrať aj spracovať zvuk na profesionálnom zariadení presne tak, ako sa to robí pri výrobe filmu. Určite si ale nenechajte ujsť ani diskusie s režisérmi a režisérkami medzinárodne oceňovaných filmov, besedy o sile umenia, prednášky o zodpovednosti filmovej tvorby či rockové koncerty.

Užitočné informácie

Celý program festivalu Jeden svet nájdete na stránke www.jedensvet.sk, kde si už čoskoro budete môcť kúpiť aj permanentky. Ak máte otázky ohľadom svojej návštevy festivalu, neváhajte sa obrátiť na robert.repka@clovekvhrozeni.sk.

Audiokomentáre pre Jeden svet vytvorila spoločnosť Teledata.

Robert Repka a Eva Križková

Predstavujeme

Bez ohľadu na to, ako znie otázka, odpoveď je kajak

„To som ti nehovoril? Robím inštruktora v kajakovke. Nechcel by si cez zimu s nami skúsiť chodiť eskimovať?“ spýtal sa cestou z [Rabštejnského chmatání](#), každoročného stretnutia nevidiacich horolezcov, Jiří Klán.

„Prečo nie?“ reagoval Jan Hegr s náhle prebudeným záujmom. Na vode vyrastal, vymeniť kanoe za kajak by predsa nemal byť problém.

A veru ani nebol. Obdobie začiatočníckych chýb a trochy neplánovaného potápania si užil v zime v bazéne, v lete na kanáli a pokojnej rieke, ale keď sa ozval novinár z Pádlera, začala čoraz nástojčivejšie dobiedzať vidina vôd divokých. Reku, nech je o čom písať. A tak si Honza splnil sen, o ktorom ani nevedel, že ho má.

Eskimáci z Brna

„Najdôležitejšie je, aby ťa voda bavila. Nesmieš sa jej priveľmi báť, alebo sa nechať vyviešť z miery, keď ťa nečakane objíme a stiahne pod hladinu. Keď ju chceš naozaj spoznať, musíš sa v nej najprv stratiť,“ začal nenútene Jan Hegr. „Ale priznávam, po prvej lekcii v kajaku som mal pocit, že som úplne márný. Točil som sa a točil, robil hodiny, hodiny a zase len hodiny. Ja som dosť analytický typ, preto som chalanov prosil, aby mi ten pohyb presne popísali, chcel som pochopiť, ako to funguje. Jirkova odpoveď však znela stále rovnako: „Na to se vykašli a pádluj!“ „Nemůžu,“ na to zas ja dookola. „Vysvetli mi, jak je možný, že když zabírám pravým listem, pořád se točím doprava. To je fyzikálně úplný nesmysl!“ „Vykašli se na nesmysly a pádluj!“ Neuveríš, Duška, ale ono to po čase fakt začalo fungovať.“

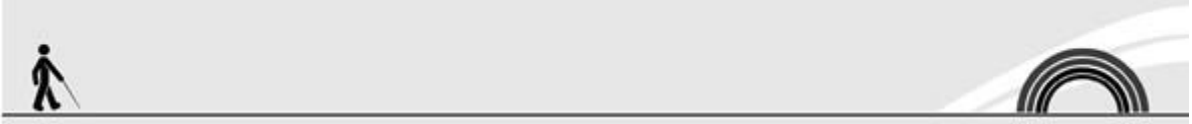

„Já mám to štěstí, že mi občas do života vstoupí někdo, kdo vymyslí nějakou ptákovinu a na mně je jen to udělat.“

Zdroj: archív JH

Slepota-neslepota, Honza nerobil žiadne iné chyby ako ktorýkoľvek iný začiatočník. Takisto mu chvíľu trvalo uvedomiť si, že „dvojpádlo“ je jemne „vyosené“, preto treba oba listy ponárať rovno, takisto sa učil zaberat' rovnomerne a prenášať váhu nie podľa toho, čo sa akurát deje, ale podľa toho, aký smer by mala loď chytiť. Svoj čas si vyžiadal aj tréning eskimáckeho obratu či pozorovanie toho, čo všetko tá loď vlastne stvára a čoho je schopná. Skúšal odhadnúť, čo a akým záberom zvládne, a, naopak, čo už je nad jeho sily, tzn. kedy ju treba nechať urobiť hodiny, pretože to bude podstatne rýchlejšie, než s ňou bojovať.

„Na začiatku som sa párkrát prevrátil len preto, že som si neuvedomil, že mi špička vkĺzla do protiprúdu. Hovoril som si: „OK, tam sa točiť nechcem. Vyrovnám to.“ Zabral som, ale proti mne tlačilo dobrých 14 ton. A to jednoducho nedáš! Zakaždým, keď vyeskимуješ, si dezorientovaná, pretože si práve urobila kotrmelec, akurát bokom, k tomu máš, pochopiteľne, v ušiach vodu, ktorá kvôli helme odteká pomalšie, takže pokyny takmer vôbec nepočuješ,“ vracia sa Honza k prvým stretnutiam s Jirkom Klánom a Šimonom Babíčkom, chalanmi, ktorí si zaumienili naučiť nevidiaceho jazdiť na single kajaku. „Raz sa mi

dokonca stalo, že som z lode vypadol. Takémuto nedobrovoľnému plávaniu hovoríme krysiť, pretože ako krysa opustíš palubu, a automaticky sa mu smežeme, lebo to sa nerobí. Ale vtedy som za to naozaj nemohol. V plnej rýchlosti som nabehol na kameň a to ma z kajaku doslova vyrazilo.“

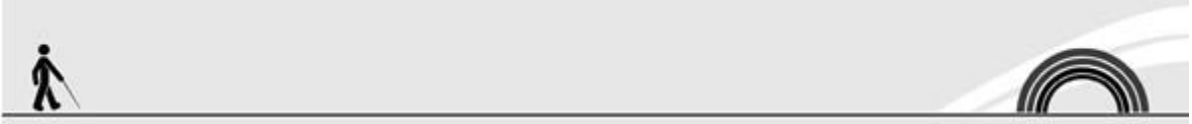
„Vyletúvate bežne?“ pýtam sa zaskočená.

„Nie, skôr si myslím, že som mal nesprávny posed,“ odpovedá mierne pobavený Jan Hegr. „V kajaku totiž sedíš pomerne napevno, si v ňom takpovediac zakliesnená pätami a ovládaš ho predovšetkým kolenami a brušnými svalmi. Taká rana by ma nemala vyraziť, maximálne tak prevrátiť hlavou dolu. Že by si vtedy do kajaku nabrala vodu, sa báť nemusíš. Vôkol teba je totiž natiahnutá tzv. špricka alebo špricdeka, ktorá je upevnená po celej dĺžke kajaku, takže bezpečne tesní. Musí byť napnutá, aby sa na nej nevytvoril lavór vody, nesmie ju uvoľniť alebo strhnúť prudký nával, na druhej strane, v prípade potreby sa musí dať uvoľniť. V praxi to znamená, že sa zakloníš (akoby si si chcela ľahnúť na palubu), zatiahneš za bezpečnostné oko a jednoducho z kajaku vyplávaš.“

Zmienka o dvojkajaku vyvolala u Honzu pobavený úškrn. Výzva predsa spočívala v tom, naučiť nevidiaceho jazdiť divokú vodu na single kajaku!

Zdroj: archív JH

Šťastie praje pripraveným

Na otázku, ktoré vody sú na splav najvhodnejšie, sa dozvedám, že začať treba kanálmi s bezpečnými prekážkami. V Českej republike sú to napr. Roudnice nad Labem v okrese Litoměřice, České Vrbné pri Českých Budějoviciach či pražská Troja. Pomerne jednoduchý je aj Brandýs nad Labem, ale ten si už čosi pamätá, pôvodne kovové prekážky sú dnes už hrdzavé a kajakári si zo splavu občas prinesú aj odreté, mierne skrivené spomienky.

Modernejšie prekážky sú vyrobené z plastu. vďaka bezpečne zapusteným okám ich vodáci môžu neustále presúvať – raz zasahuje veľký kváder do prúdu tu, inokedy naň natrafíte o pekných pár metrov ďalej, na jednom úseku vám zúži prejazd, na inom ostane neviditeľný, za to ale poriadne rozčerí hladinu, niekde kvôli prekážkam vznikne valec, inde surfovacia vlna. Niektoré prekážky vyčnievajú nad hladinu, iné pod kubíkmi vody úplne zmiznú a dávajú o sebe vedieť len z hĺbky, raz to kolíše viac, inokedy menej. Nikdy preto vopred neviete, čím trasa prekvapí tentokrát. Nehovoriac už o všetkých zrázoch, schodíkoch na dne, kameňoch, balvanoch a všeličom inom, čím spestrila prostredie matka príroda. Slovom, zakaždým je to ten istý kanál, a predsa vždy iný. Vracat' na už splavené vody sa preto rozhodne oplatí, človek vidí, kam sa posunul – úsek, kde sa, povedzme, vlani ponoril, dnes prejde. Len pre úplnosť dodám, že pomocou ôk sa pripravujú aj slalomové dráhy, ale tie jazdievajú chalani zriedka, v podstate len ako prípravu na divokú vodu. Ide o to, aby sa Honza na pokyny naučil reagovať čo najrýchlejšie, či pádlom bránku trafi alebo nie, je úplne jedno.

Žiadnej metodiky o kajakovaní naslepo sa nedopátrate. Brňania preto začínali od nuly, ak nepoviem rovno z mínusu.

„Náš prvý pokus o navigáciu zahŕňal vodotesnú ľadvinku, mobil, sample, ktorý mi špeciálne na tento účel vytvoril kamarát zvukár, a bluetooth reproduktor. Táto zostava sa ale neosvedčila. Darmo, niet nad navigátora z mäsa a kostí. Jeho volanie sa dá oveľa ľahšie lokalizovať, rozlieha sa z väčšej výšky, takže sa od hladiny tak výrazne neodráža, a do tretice: veľa mi o situácii prezradí aj intenzita, emócia a neraz, treba povedať, i spisovnosť pokynu, s čím technika, pochopiteľne, nepracuje. Veľmi užitočné sa ukázalo aj to, že Jirko, ktorý pádluje s približne päť až sedemmetrovým náskokom, každý druhý záber nahlas počíta, takže sa dokážem prispôbiť tempu, rýchlosti a udržať si správny smer. Na pokojných vodách to stačí, na tých divokejších sa zvykne otáčať a kontrolovať ma aj zrakom, ale keď ide naozaj do tuhého, prejde zložitejší úsek sám a mňa odnaviguje až potom,“ objasňuje Jan Hegr.

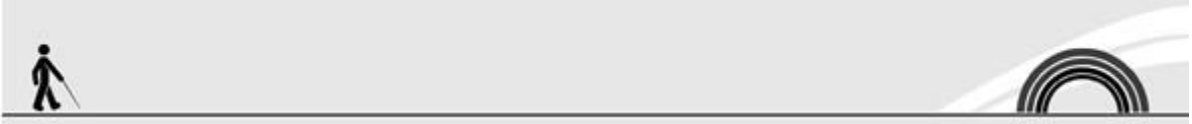

Slalomové dráhy jazdievajú chalani zriedka, v podstate len ako prípravu na divokú vodu.

Zdroj: archív JH

Hlásenie uhlov v zákrutách takisto upadlo do zabudnutia. V jednom uhle je otočený Honza, v druhom kajak, v treťom tečie prúd a zo štvrtého uhla sa na to všetko pozerá navigátor. Tak to v tej rýchlosti prepočítavajte! Aj vy, aj nevidiaci!

„Technicky sa všetko naučiť dá, s čím ale dodnes po siedmich spoločných rokoch bojujeme, je terminológia a timing. Uvediem príklad. Nie je doľava ako doľava. Raz to môže byť „hod' špičku doľava, ale drž si ma pred sebou“, inokedy „zaber, pretože prúd ťa ťahá doprava a ty chceš ísť doľava“. Ja síce pokyn počujem, počujem aj ten kameň, ale k pochopeniu situácie u mňa občas dochádza až pod hladinou. Nehovoriac o tom, že množstvo a charakter pokynov sa časom mení, pretože, prirodzene, čo-to už splavené mám. Vždy však musia byť rýchle, jednoznačné a zrozumiteľné, pretože na tečúcej rieke je všetko, len nie ticho,“ pokračuje Honza. „No a kvôli tomu, že s načasovaním pokynov takisto experimentujeme, nebufujem. Jednoducho tie balvany prechádzam tak, ako sa to robilo dve desaťročia dozadu. Teoreticky

ovládám, čo sa odo mňa chce, ale to „Teraz!“ si ma nikdy nenájde v pravej chvíli,“ konštatuje Jan Hegr.

Rozumieť jazyku vody

Lekciu orientácie absolvoval Honza na windsurfe. Lenže slnko svieti v ploche a vietor sa neustále točí. Aj pri najlepšej vôli by to spôsobilo odchýlku dobrých 20 stupňov, čo je na vode dosť. Honza nevidí ani Jirkovu siluetu, preto sa na vode musí spoľahnúť výhradne na sluch. Posledných 10 – 12 rokov ho však trápi aj tinnitus (hučanie a pískanie v ušiach) a vyššie frekvencie sa mu zachytávajú ťažšie.

„Ja som si ani neuvedomil, že ten jazyk vody ovládám. Ale keď ma prúd niekam ženie, hľadám a skúšam: takto by to predsa malo ísť. A ono to fakt ide. Pretože voda to naozaj všetko povie sama. Raz to predo mnou síce hučí, ale uprostred zreteľne vnímam ticho a viem, že tadiaľ voda odteká a práve tam sa musím dostať, naopak, inokedy si to namierim do zdroja toho hluku, pretože ticho znamená balvan, ktorý nad hladinou vyčnieva tak vysoko, že ho voda obmýva.“

Pravdaže, reč je o pokojných vodách. Na tých trojkových, ktoré sú momentálne na hranici Honzovej zjazdnosti, naozaj potrebuje vopred vedieť, čo ho na trase čaká. Na vode mu už stačí povedať len slovko – dve. Vie, v akej je situácii, konkrétny kameň, prekážku či prejazd echolokuje, dosadí si to všetko do mapy a vie zareagovať. Nie je však popis ako popis.

„Roudnicu nad Labem mi priblížil aj Jirko, aj Šimon. Nezávisle od seba, ale do značnej miery sa zhodovali, tak som si myslel, že viem, čo ma čaká. Skutočnosť ale bola úplne iná,“ pokračuje so smiechom Jan Hegr. „Mal som pocit, akoby ma ktosi hodil do pračky. Nevedel som, kde je hore, kde dole, vlny ma fackovali, až ma nakoniec pohltili. Vyeskimovať sa mi nepodarilo, tak som teda potupne vyplával. Vystrčil som hlavu z vody a len počujem, ako Jirko radostne kričí: „Dobry, sundal tě předposlední válec!“ Ja som ani nevedel, či som, vôbec to nekorešpondovalo s tým, ako som si to predstavoval.“

Dnes už ale Honza ten kanál splaví. Dokonca bez navigácie. Ťažko povedať, komu adrenalín vpumpoval do hlavy taký nápad, ale zrazu bol na svete.

„Všetci sa nás pýtali, či to ide. Reku, neviem, treba to skúsiť. Tak sme to skúsili. A ono to fakt ide,“ usmieva sa Honza, akoby splaviť kanál bez navigátora bola úplná samozrejmosť.

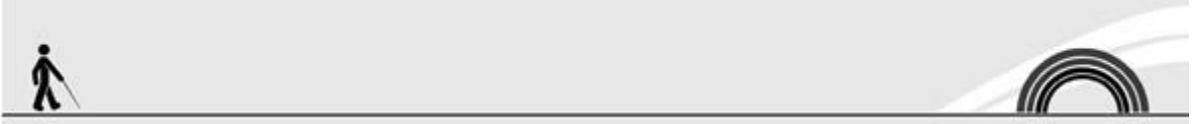
„Na kanál nasedám tak, že se na břehu usadím do lodi a pak s ní sjedu ze strmého břehu do vody. Tam se slušně zanoříme a voda stříká všude kolem.“

Zdroj: archív JH

Život je krátky, pádnujte preto rýchlejšie

Jednu z najťažších skúšok sluchu a obratnosti však nepochybne priniesol prvý absolvovaný Bobr Cup, majstrovstvá Českej republiky v súťaži extrémnych trojčlenných štafiet. Ich dejiskom je okolie mesta Litovel a každoročne v októbri láka špičkových i amatérskych bežcov, cyklistov a kajakárov. Keď dychtíte po podrobnostiach, kontaktujte priamo Honzu, dušoval sa, že by sa o tom dala napísať celá kniha.

„Sotva som sa prepádloval do tretej sezóny, už som šiel rovno, relatívne rýchlo, dokonca tam, kam som sám chcel, keď ma zrazu posadili do závodnej lode a ja som bol opäť na začiatku. Trápil som sa 3 týždne! Reči o tom, že je to naozaj rýchla loď, som púšťal druhým uchom von – čo mi je to platné, keď ma neposlúcha a na pretekoch budem robiť

hodiny až do cieľa? Ale nakoniec sa poddal. Dva dni pred Bobr Cupom, ale predsa. Naozaj je to rýchla loď a stálo za to skrotiť ju. Tie majstrovstvá sú ale náročné na sluch. Na Morave treba totiž prejsť popod most, čo je veľmi úzky priestor. Jirko mi síce kričal, že sa k nemu blížime, ja som ho ale cez tie desiatky fanúšikov vôbec nepočul. Na pontónoch som sa doslova zasekol, takže mi neostávalo iné, ako vyhmatať si to a potiahnuť sa. Inak to nešlo.“

Na masovkách a na úzkych kanáloch sa Honzovi osvedčilo mať dvoch ľudí – primárom je Jirko, ale keďže ten sa nemôže neustále otáčať a kontrolovať ho, vzadu ide druhý, ktorý mu z času na čas poradí. Zároveň mu pomôže – keď sa napr. prevráti a nepodarí sa mu vyeskimovať, ponúkne mu špičku a on sa môže oprieť o jeho kajak, chytí ho, keď bude plávať a pod. Na pretekoch nosievajú chlapci vesty s označením Blind, ale za tie roky ich už aj tak všetci poznajú. Nikto preto nevyvádza, ak ho Honza ťukne, príp. ho na seba aj sami upozornia.

„Často na súťaže nejazdíme, aj Bobr Cup vnímame skôr ako ďalší zážitok. Ale neušlo mi, že sme tým trošku rozvírili vody. Keď sme v Litvli boli druhýkrát, v jednom tíme už mali nevidiaceho bežca. Alebo keď sme splavovali Roudnicu nad Labem, zbadali ma nováčikovia, ktorí akurát na brehu vyplakávali, že sa boja, že tie prekážky nezdolajú. Vtedy som, tuším, šiel dokonca bez navigácie. Zahanbili sa a do kajakov vliezli,“ spomína Honza s radosťou. „A to je presne jeden z tých dôvodov, prečo to robím a prečo to asi baví aj tých mojich kamarátov. Tá energia, ktorú do mňa vlejú (a nie je jej málo), nezostane len u mňa, ale snažím sa ju poslať ďalej.“

Jednu z najťažších skúšok sluchu a obratnosti nepochybne priniesol prvý absolvovaný Bobr Cup

Zdroj: archív JH

Láskavá i neúprosná

Psychika. Na tú sú podľa Jana Hegra pri splavovaní kladené najväčšie nároky. Zakaždým treba naozaj triezvo odhadnúť svoje možnosti a neprepínať vlastné sily. Voda vie byť nemilosrdná.

„Nepremýšľam o tom, že by som sa z tej vody nemal vrátiť. Mám okolo seba ľudí, ktorým bezvýhradne dôverujem a ktorí vedia, čo robia. Nebezpečným situáciám sa ale na divokej rieke človek nevyhne. Aj po siedmich rokoch si do kajaku sadám s obrovským rešpektom a priznávam, aj so strachom. To splavovanie je ale také krásne, že ten strach stojí za to prekonávať.“

A stále je kam sa posúvať. Vlastne, Honza sa posúvať musí, chce, či nechce, pretože Jirko mu vytvára ťažšiu stopu bez toho, aby mu o tom povedal. Ale treba povedať aj B: Honza sa nebráni. „Tak čo? Chceš skočiť na šutr?“ zaznie odrazu do šumu vln. Kedysi by Honzu zachvátil strach – balvanu sa bojí viac než valca, pretože ten sa ustáť dá, stačí sa o vodu oprieť, ale náraz na tvrdý kameň s obľubou posielala zelenáčov pod hladinu. „Jasne,“ odpovie však bez váhania. „A ešte jednou.“ Po štvrtom bojovom eskimákovi nasleduje kratšia pauza, až kým sa Jirko nezve znovu: Hele, pamatuješ si na peřej před koncem? Nechceš to sjet sám, že bych tě fotil?“

Dušana Blašková

Keď sa k očnej diagnóze pridruží divadelný zápal

Oslabený zrak ľuďom nebráni fotiť ani kresliť či inak výtvarne tvoriť. Vidíme to každoročne na výstave Cesty svetla, ale už aj na iných podujatiach, najnovšie napríklad v Nitrianskej galérii. Prečo by teda nemohli zrakovovo znevýhodnení herci účinkovať aj na javisku? Niekoľko by pohotovo pripomenul, že keď divadlo, treba sa vedieť dívať, no napríklad súbor Zrakáč už viackrát úspešne ukázal, že ani to nemusí úplne platiť, stačí, keď sa publikum díva na nich. Dajme však slovné hračky bokom. Predstavujeme vám dvoch

mužov, ktorí sa aj s nedokonalým zrakom uplatnili v tzv. bežných divadelných súboroch.

Vždy to isté, a predsa iné

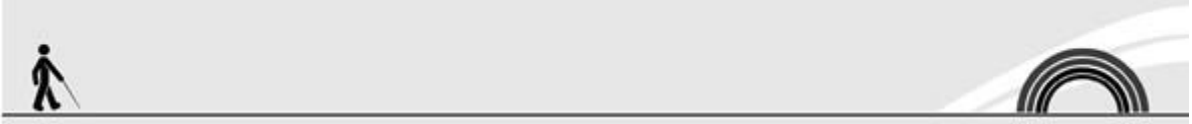
Prešovčan Peter Kozák má 24 rokov a nachádza sa na tej príjemnejšej strane škály praktickej slepoty. Na vodičský preukaz síce pomýšľať nemôže, ale v známom prostredí sa orientuje úplne samostatne a v mnohom mu pomáhajú aj dostupné technológie. Ak chce spoznať ľudí na ulici, musí sa k nim priblížiť, a ak potrebuje dobre upratať či navariť, takisto je potrebný drobnohlád, nehovoriac o nevyhnutnosti zväčšovania textov. Po zle označených schodoch kráča opatrnejšie, ťažšie sa mu odhaduje hĺbka. Prvé, čo nám pri jeho rozprávaní napadne: Pozor! Nespadni z javiska! Tam však ešte nie sme. Ako vôbec Peťovi napadlo, že divadlo by preňho mohlo byť to pravé?

„Už na školských zájazdoch za divadlom som si uvedomil, že je to niečo zaujímavé. Takmer ako film, ale vlastne ešte lepšie, lebo sa to deje v reálnom čase, sú to živí ľudia doslova len pár metrov odo mňa a človek sa nikdy nepozera dvakrát na to isté.“

Peťa to aj lákalo na strednú umeleckú školu so zameraním na film, ale na týchto odboroch sa predsa len vyžadoval stopercentný zrak. Zvolil si teda štúdium cestovného ruchu, no kreatívne chůtky ho stále neopúšťali. V základnej umeleckej škole mal šťastie na výbornú pedagogičku, ktorá mu ukázala, že divadlo nemusíte robiť len s vidinou profesionálneho herectva. Ani také zlepšenie prejavu, zvýšené sebavedomie, či posilnená pohybová zdatnosť určite nie sú na zahodenie. To, že Peter Kozák do „zušky“ nechodil nadarmo, zbadá aj nevidiaci, ktorý s ním len telefonuje. Sebavedomý, plynulý prejav, jasná reč, extrovertnosť na rozdávanie, pritom všetko sympaticky nevtieravé. Tohto herca by ste do súboru jednoducho chceli.

Pedagogička o jeho zrakových limitoch od začiatku vedela: „Pracovali sme tak ako s ostatnými. Keď som natrafil na niečo, čo neviem spraviť, alebo na čo nevidím, mal som to oznámiť a našli by sme riešenie. Inak som pristupoval k textom. Ostatní ich mohli používať hneď, kým ja som sa s nimi aj po zväčšení potreboval oboznámiť.“

Peťo si spomína ešte na cvičné hádzanie loptičiek či na momenty, keď bolo treba vnímať hereckého partnera na základe jeho jemnej mimiky. Na toto jeho zrak už nestačil. Kým na ulici občas prehliadne aj niekoho

známeho, na javisku mu v rozoznávaní spoluhráčov pomáhajú ich hlasy, ktoré si spojí s ich rečou tela a výraznejšími gestami.

K divadlu sa po prestávke vrátil okľukou, prostredníctvom festivalu vysokoškolskej tvorivosti Akademický Prešov. Dobrovoľnícky tam pomáhal pri starostlivosti o súbory a pri uvádzaní predstavení. Hoci nebol študentom Prešovskej univerzity, zaujímal sa o možnosť stať sa členom vysokoškolského divadla a po úspešnom konkurze je tam už tretiu sezónu. S pokrivkávajúcim zrakom mnohým z nás chýba aj odvaha čokoľvek chcieť, komunikovať, do niečoho sa pustiť, hoci po tom túžime.

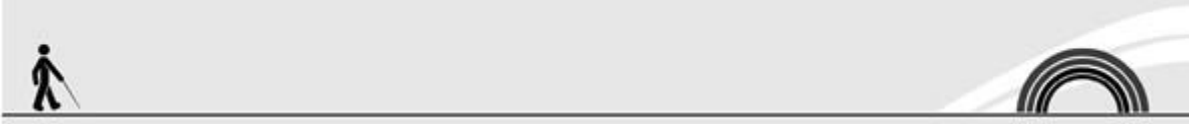
„Nehovorím, že s tým nebojujem. Človek sa musí naučiť nielen požiadať o pomoc, ale vedieť sa istým spôsobom presadiť a ísť si za svojím často viac ako vidiaci. To, čo ide vidiacemu takmer samo, si my musíme neraz zložito prešliapávať. V tomto prípade bola jediná možnosť opýtať sa. Áno, mal som strach, ale zároveň mi bolo jasné, že najhoršie, čo sa mi môže stať, je odmietnutie a to najlepšie, že sa do divadla dostanem,“ vysvetľuje jednoducho a zrozumiteľne Peter.

Peter Kozák sa v roku 2022 dostal na dosky olomouckého Divadla na Cucky

Zdroj: archív PK

Na začiatku sa pasoval nielen s fyzickým, pohybovým divadlom, ale aj s textom v šarišskom nárečí, ktoré predtým nepoužíval. Spolu s hereckou kolegyňou však pod režijným vedením Matúša Oľhu získali hneď na najbližšom Akademickom Prešove individuálne ocenenie. Takisto bol zapojený do dvojinscenácie, ktorá bola v prvej časti založená len na pohybe a gestách a druhá časť sa skladala z fragmentov literárnych textov. Hneď od začiatku sa teda v divadle vyšantil až-až. V druhej sezóne spolu s kolegami vyhral miestny festival a prebojoval sa až na Scénickú žatvu. Petrov hlas môžete vo forme nahovorených hlásení počuť aj v inscenácii prešovského divadla Viola o živote americkej filozofky Hannah Arendtovej.

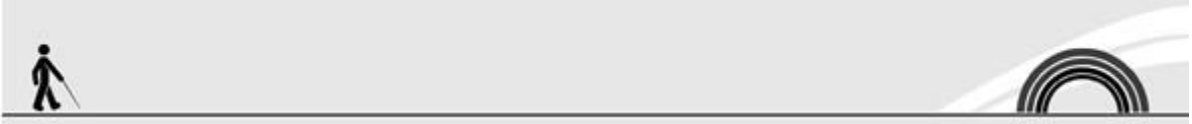
Pracoval už s viacerými režisérmi a s každým si musel nájsť tú správnu “chémiu.” „Keď mi režisér z druhého či tretieho radu ukazuje, čo mám robiť, počujem iba jeho hlas. Nový divadelný priestor si vždy rád najprv prejdem.”

Na nervózneho, cholerického či netrpezlivého režiséra zatiaľ nenatrafil, no keď sa nejaká scéna musí opakovať viackrát, nevyhne sa nepríjemným pocitom, či to nie je kvôli nemu. Kompenzuje to však dôslednejšou prípravou.

Dobré skúsenosti má aj s hereckými kolegami. „Dôležité je ľudsky sa spoznať aj mimo divadelných skúšok a napríklad zájsť spolu niekam na kávu. Všetky prípadné predsudky či nedorozumenia sa takto najlepšie rozplynú. Vždy je lepšie položiť nepríjemnú otázku, ako žiť v nesprávnej domnienke.”

To, čo Peťo v divadle zažíva, naozaj nie je iba statické. „V predstavení je napríklad scéna, kde sedím na zemi, zrazu ma dvihnú za ruky a doslova ma potiahnu na druhú stranu javiska. Jeden ma drží za predlaktia, druhý za členky a kývajú so mnou zo strany na stranu. Potom ma vytlačia nahor a ja robím zo svojho tela akoby pyramídu. Inde ma zase dvaja herci nesú na pleciach. Tam potrebujem spevniť telo, aby som nebol príliš ťažký a aby to zároveň vytvorilo ilúziu, že nesú nejakú dosku. Teraz si uvedomujem, že mnoho mojich fyzických kúskov je takých, že sa nechám nosiť, takže vlastne celkom fajn,” smeje sa Peter Kozák.

Peter Kozák v bojovej póze počas divadelnej etudy (Scénická Žatva 2023)

Zdroj: archív PK

Jeho zrakové postihnutie diváci pravdepodobne neprehliadnu, pretože má nistagmus. Myslí si však, že dôležitejšie je pre nich samotné predstavenie. Uvažuje o tom, že by tému zrakového znevýhodnenia spracoval vo svojom autorskom počine.

„Mám v hlave niekoľko obrazov, ktoré by mohli diváka vtiahnuť do problematiky, či už je to nespoznávanie ľudí na ulici, alebo vám niekto v dobrej viere niečo hodí, aby ste to chytili a potom to zbierate zo zeme.“

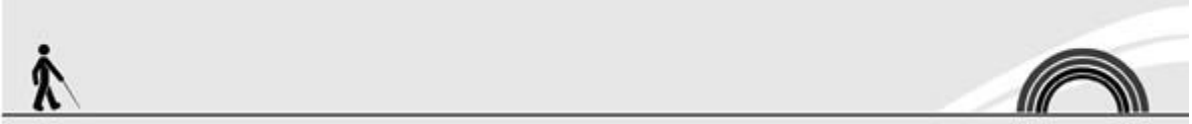
Na nedávnom Festivale Ivana Stodolu v Liptovskom Mikuláši, z ktorého písal článok pre časopis Javisko, si pozrel aj inscenáciu Čaju u pána senátora divadla Zrakáč. „Bol som príjemne prekvapený. Zrakáči boli veľmi slušnými hereckými kolegami pána Galloviča a pani Vášáryovej, takže sa na to výborne pozeralo.“

Ako divák má prirodzene najradšej predné rady. Namiesto zážitku z jemných gest a mimiky sleduje zvukovú a emocionálnu stránku divadelných hier. Hoci nosí so sebou malý ďalekohľad, už dávno sa zmieril s tým, že predstavenie neuvidí v pomere jedna k jednej s vidiacimi.

Čo teda prináša človeku so zrakovým znevýhodnením do života divadlo? „Dnes sa to súhrnne označuje ako soft skills. Sebavedomie, sebaaprezentácia, artikulácia, potom aj lepšie uvedomenie si vlastného tela. Som vystretý? Prešľapujem na mieste? Kde mám ruky? Je v tom aj uvedomenie si vlastnej hodnoty. Ak som schopný podávať výkony v divadle pred ľuďmi, čiže dokážem robiť niečo, čoho sa väčšina ľudí bojí viac než smrti, potom oveľa ľahšie zvládam aj problémy bežného života,“ hovorí Peter, ktorý sa pracovne venuje marketingu, reklame a vzťahom s verejnosťou.

Vlastné očné herectvo

Dlhoročným divadelným ochotníkom je aj Matej Králik z Kysuckého Nového Mesta. Tália ho zlákala už v roku 2002 ako sedemnásťročného. V súbore je s rôznymi prestávkami dodnes. Matej mal síce vrodenú degradáciu makuly, ale v prvej časti života bol na tom so zrakom lepšie. Do divadla prišiel ešte ako pomerne dobre vidiaci, časom však nastalo

zhoršenie. Samozrejmosťou je uňho lupa a zväčšovanie textov. Smejeme sa, že vidiaci môžu byť "lajdáci" a len tak lážo-plážo vytiahnuť text priamo na skúške, aj keď doň doma ani nenazreli. Toto si slabozraký ochotník už dovoliť nemôže.

„Zrazu som všetko musel ovládať naspamäť, začal som sa do divadla viac pripravovať. Pre režiséra je vlastne výhodou, že až tak dobre nevidím, som disciplinovanejší," hovorí stále s úsmevom Matej.

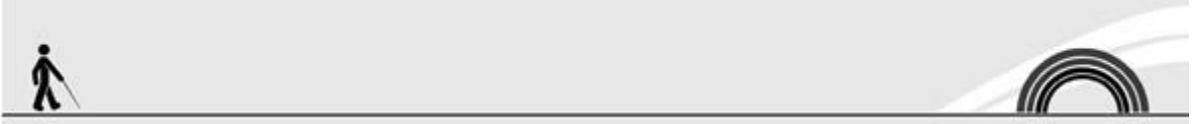
V predstavení Rómeo a Júlia hrá Matej Králik viacero postáv, jedna z nich mu dokonca dáva priestor prezentovať aj hudobný talent a interpretovať Hallelujah Leonarda Cohena.

Zdroj: archív MK

To, čo je na druhej strane javiska, v detailoch neuvidí. Problém má aj s očným kontaktom, ťažko sa mu zaostruje. „Pred očami sa mi robí machuľa a až keď nimi pohnem do strán, obraz tváre sa mi vybaví lepšie. Na javisku to môže byť viditeľné, snažím sa to však zakamuflovať.”

Spätnú väzbu na svoje pozeranie od divákov zatiaľ nedostal, skôr ide o Matejovo vnútorné prežívanie. Ako sám hovorí, popri bežnom divadelnom hraní musí nasadiť ešte vlastné očné herectvo.

Nie každý by v divadle po oslabení zraku ostal. Okrem toho, že Mateja ochotníčenie baví, ho v súbore udržali aj silné vzťahy. „Herci sú moji dlhoroční kamoši a režisér je niečo ako náš divadelný tata. Ak ma oni nehodili cez palubu, prečo by som odchádzal? Toho, čo nás bavilo

predtým, sa nemusíme pre zrak nevyhnutne vzdávať. Postupne som sa oblúkom vrátil aj k svojmu odboru, k informatike, k učeniu angličtiny, pravda, všetko v zväčšenej a v prispôsobenej podobe. Očný hendikep je pre fungovanie človeka do istej miery limitujúci, ale najdôležitejšia je tá naša hlava, teda mentálne nastavenie.”

Herec so zrakovým postihnutím môže podľa Mateja za istých okolností vhodne dopĺňať škálu divadelných typov. „Režisér hľadá v našich osobnostiach to, čo by mohlo vyznieť najlepšie pre hru. A potom sú tu narážky, ktoré pochopia najmä miestni diváci, čo nás dobre poznajú. Keď sa ma v rámci improvizácie v hre Blbec na večeru herecký kolega opýtal, či som slepý, alebo mi niekde vykĺzlo, že robím od nevidím do nevidím, hľadisko vybuchlo smiechom, čo mi samozrejme vôbec neprekážalo.”

Množstvo hier, ktorými Matej prešiel, je ohromujúce. Zväčša ide o autorské diela inšpirované známou predlohou, no značne posunuté či prispôsobené. Takto spracovali Shakespearovho Rómea a Júliu, Skrotenie zlej ženy zasadili do školského prostredia, Mnoho kriku pre nič poňali ako reality show. V Jánošíkovi si zahral rozmazaného, pritom krutého grófa, v hre na motívy Kalinčiakovej Reštavrácie bol zase vicišpánom, ktorého sa každý snažil zosadiť, opustila ho manželka a útechu napokon hľadal pri svojej slúžke a pri fľaši. V hre inšpirovanej Čapkovým RUR stvárnil schizofrenického psychiatra, ktorý podáva ľuďom pilulky šťastia a stále je niekým iným. Rómea a Júliu zahráli v Srbsku, s hosťujúcimi Francúzmi zase predviedli hru o Svätej Dorote, kde bol Matej spievajúcim rozprávačom. Jeho ďalšie divadelné dobrodružstvá z priestorových dôvodov neuvádzam.

V komédii Podáva sa blbec stvárnil Matej Králik daňového kontrolóra

Zdroj: archív MK

Matej je síce ľudsky zviazaný najmä so svojím domovským súborom, ale divadelné skúsenosti ho podľa jeho slov natoľko posmelili, že by to možno vyskúšal aj inde. Divadlo Zrakáč je preňho ďaleko, ale nebráni sa ničomu. Je presvedčený, že tak ako v iných umeleckých odvetviach, aj v divadle môže mať človek so zrakovým znevýhodnením svoje miesto. Nielenže už ako slabozraký dostával hlavné úlohy, ale teraz sa dokonca schyluje k monodráme, v ktorej bude účinkovať len on.

Michal Herceg

Hmatom a sluchom za poznaním

Načo nudne vykladať o zemskej kôre, plášti a jadre, keď sa priamo do stredu Zeme dá dostať holými rukami? Prečo sa vytrápiť s popisom krviniek, keď ich cestu ľudským telom možno absolvovať aj s kyslíkom, aj bez neho? Prečo o dobrodružstvách

len rozprávať, keď sa do začiatku 16. storočia možno jednoducho preniesť, oboplávať svet a poriadne si okoreniť život? Na čo sa sužovať pohybom na križovatkách, perónoch a staniach, keď sa všade možno najprv zorientovať bez akéhokoľvek nebezpečenstva?

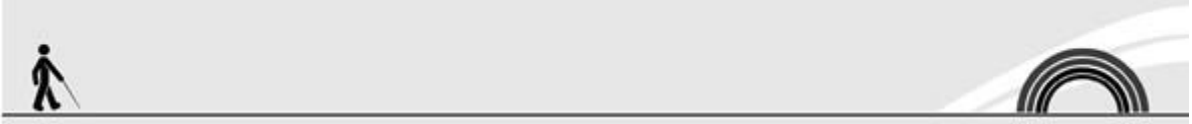
V stredu 4. októbra sa vo Viedni konala prezentácia Erasmus+ projektu TaTaBooks (Talking Tactile Books for Visually Impaired Children), ktorá bola záverom dvojročnej spolupráce Slovenska, Českej republiky, Maďarska a Rakúska. Spomienkou na ňu sú unikátne učebné pomôcky, vďaka ktorým čakajú nevidiacich a slabozrakých žiakov o čosi pútavejšie a interaktívnejšie hodiny. Prinajmenšom biológie, geológie, geografie, histórie a individuálnych tyfopedických cvičení, ale, pravdaže, závisí od kreativity učiteľa, pri akej príležitosti niektorú zo strán hovoriacich dotykových kníh nalistuje.

Začnime ale, ako sa na spravodajcov patrí. Na počiatku bol nápad Ildikó Gúzikovej, Karola Trnku a Vladimíra Maroša, čoskoro sa však nadšením nakazili aj základné školy pre deti so zrakovým postihnutím (ZP) z Bratislavy, Brna, Budapešti a Viedne. Manažmentu projektu sa zhostila rakúska spoločnosť Economica Institut für Wirtschaftsforschung, neskôr do projektu pribudla spoločnosť Research Studios Austria FG, ktorá sa zaoberá e-learningom a ktorá vytvorila niekoľko zábavno-poučných online kvízov. Zelená zo schémy Erasmus+ napokon všetko odštartovala.

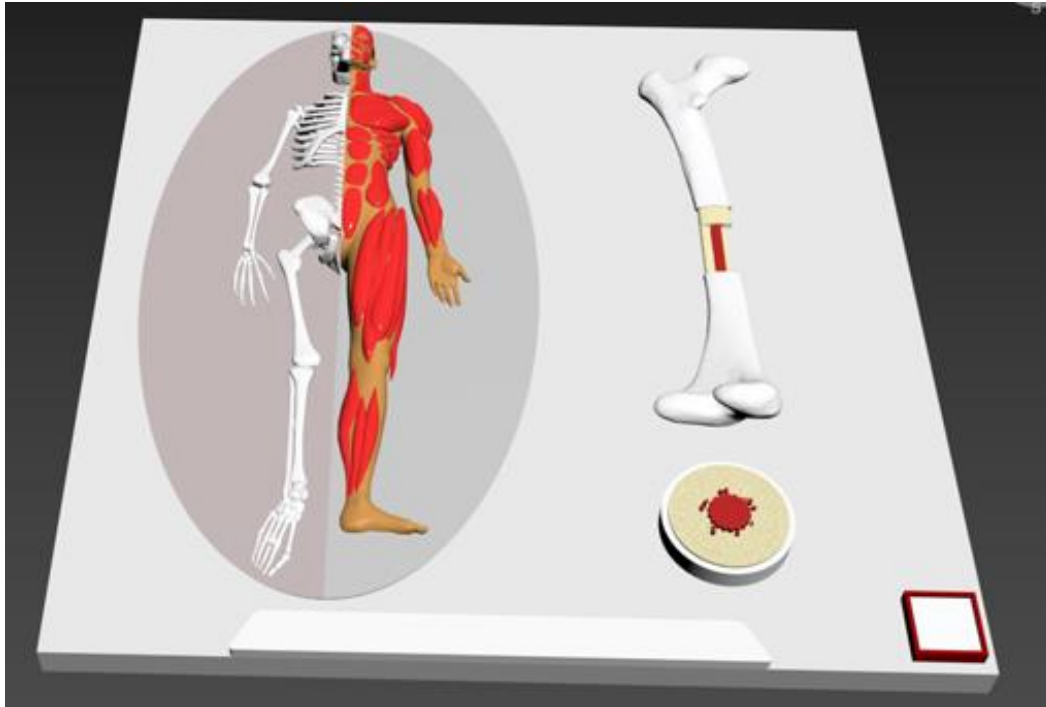
„Plán bol na 3D tlačiarňu vytvoriť reliéfne obrázky, pripraviť k nim sprievodný text, ktorý by zahŕňal popis toho, čo majú žiaci pred sebou, a zároveň im priniesol faktografické informácie. Pravdaže, hrovou formou – naším cieľom nebolo „pripútať“ deti k stoličke a „trápiť“ ich ďalším teoretickým výkladom,“ pustila sa do rozprávania Ildikó Gúziková. „Chceli sme, aby sa do získavania vedomostí sami zapájali, aby sami pátrali a objavovali.“

Texty dostali podobu audionahrávok, niektoré boli dokonca obohatené o zvuky z reálneho života, všetky reliéfy majú v pravom dolnom rohu rámček s QR kódom, pomocou ktorého si texty možno vypočúť kdekoľvek a kedykoľvek.

Vo výbere tém mali školy absolútnu voľnosť. A tak sa na návrh Bratislavy pripravila hovoriaca dotyková kniha na tému geológia, po dohode s Brnom sa spracovalo ľudské telo, Viedenci sa rozhodli pre prvé oboplávanie sveta a Budapešťania pre mobilitu a dopravu. Ku každej zo siedmich platní, z ktorých pozostávajú jednotlivé knihy, sa rozprúdila diskusia o tom, čo na nej má byť znázornené a či sa popri štruktúre budú

na rozlišovanie využívať aj farby. Pedagógovia poskytli základnú osnovu, Trnka, N. O. spracovala témy do reliéfnych platní a vytlačila ich, Ildikó Gúziková pripravila texty v štyroch jazykových mutáciách, skonzultovala so školami a Vladimír Maroš sa pustil do zhotovovania nahrávok. Ani zďaleka to však nebolo také jednoduché a rýchle, ako to znie!

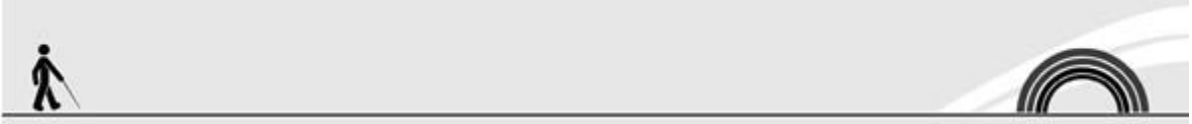

Návrh platne, ktorá priblíži kostru, pasívnu časť pohybovej sústavy.
Autor: Michaela Hajduková

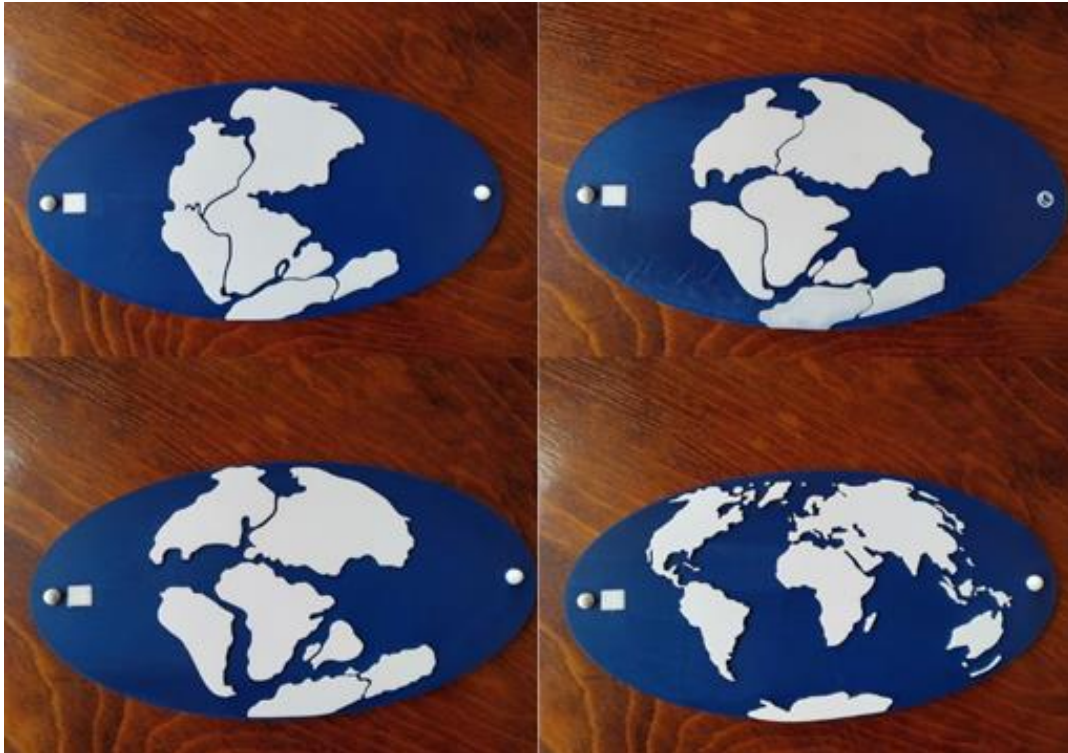
Cesta do stredu Zeme

„Začneme v hornej časti platne a na chvíľu sa môžeš cítiť ako vo filme a môžeš si zacementovať v čase. Stroj času síce k dispozícii nemáme, ale máme tu štyri na sebe uložené oválne malé modré platne s vyvýšenými zelenými reliéfmi kontinentov. Tieto platne nás vrátia do veľmi dávnej minulosti. Budeš ich postupne odoberať a pri odkrytí každej ďalšej platne sa posunieš v čase. Z minulosti postupne do budúcnosti, teda čoraz bližšie k našej súčasnosti.“

Takto sa príjemný hlas prihovára z nahrávky jednej zo série platní s témou geológia, pre ktorú sa rozhodla Bratislava. Cestovateľom priblíži vznik svetadielov a kontinentov, prevedie ich Pangeou (na ktorej sú v negatívnom reliéfe jemne vyznačené línie, ako ich poznáme z aktuálnych máp), odkrytím druhej platne s nimi preskočí približne 50 miliónov rokov a chvíľku s nimi pobudne v Laurazii (na severe)

a Gondvane (na juhu), ktoré vznikli jej rozpadom. Na tretej platni už zreteľne vidieť Severnú a Južnú Ameriku, Afriku, Antarktídu, Austráliu a Euráziu, ale až štvrtý reliéf nám zobrazí svet, ako ho poznáme dnes.

Cesta tam a zase späť alebo Ako to s tou Pangeou vlastne bolo?

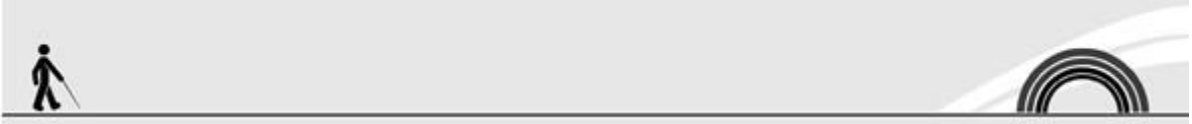
Žiaci môžu postupne prechádzať zemskou kôrou, plášťom a jadrom, z bezpečnej vzdialenosti sledovať pohyby litosferických dosiek a zažiť zemetrasenie, dokonca absolvovať výbuch sopky (zaspomínať si pri tejto príležitosti napr. aj na Pompeje) a dotýkať sa kvapľovej výzdoby jaskýň. A, čuduj sa svete, dospelí nielenže nikoho neokrikujú, dokonca k tomu všetkých vyzývajú!

Rôznorodé útvary kvapľovej výzdoby, skalné útvary, mohutné podzemné siene, priehľadné jazerá či podzemné kaňony, ktorými preteká hučiacia voda, to všetko majú vďaka projektu deti so ZP na dosah.

Autor: Michaela Hajduková

„Zaujímavý bol nápad poukázať na to, ako ľudia v bežnom živote a v umení využívajú nerasty a minerály,“ pokračuje Ildikó Gúziková. „Keďže naším zámerom bolo vytvoriť učebnú pomôcku, ktorá by bola atraktívna tak pre prváka, ako aj pre deviataka (a to skutočne nie je jednoduché zadanie), hľadala som možnosti, ako tú ktorú tému uchopiť čo najkreatívnejšie. Žiaci teda občas dostanú nejakú úlohu, ktorú musia splniť.“ Ženský hlas ich preto napr. vyzve, aby na tenkých, malých, okrúhlych podložkách podľa popisu identifikovali mobil, pohár so slamkou, príbor, budík s dvoma zvoncami alebo iné predmety dennej potreby, v ktorých sa nerasty a minerály nachádzajú, a postupne ich popríkladali na platňu. Obdobná hra, ktorú si možno s platňami užiť, sa týka Mohsovej stupnice tvrdosti. Pravdaže, všetky minerály sú v tomto prípade z plastu, ale pri niektorých z nich možno nájsť reliéf prsta s nechťom, pri iných kovovú mincu, reliéf klinca, noža, či vrtáku, aby bolo

jasné, čím v nich možno urobiť ryhu. Ukážky minerálov sú na platni fixované, úlohou dieťaťa je ale na základe počutého priradiť ku každému názov v braili a nástroj, ktorým sa dá poškrabať.

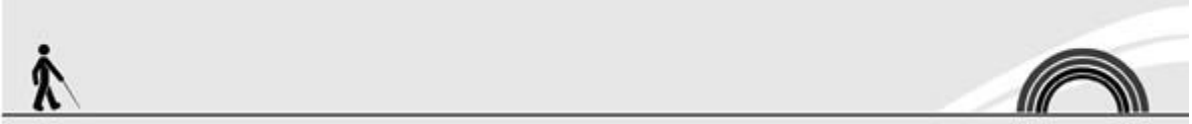
Dámy zo Spojenej školy internátnej pre žiakov so zrakovým postihnutím v Bratislave pri prezentácii projektu na záverečnej konferencii.

Autor: Michaela Hajduková

Bol raz jeden život

Špecializácia v odbore masér primála školu v Brne predstaviť prostredníctvom platní ľudské telo – od jeho najmenších stavebných jednotiek, ako sú bunky, krvinky a neuróny, cez jednotlivé orgány až po ich usporiadanie do sústav. Na poslednej platni je znázornená tvár a odtlačok prsta. Uhádnete, čo sa deti môžu pomocou nej naučiť?

„Ľudské telo sme rozanalyzovali naozaj precízne, veľmi svedomito som preto v odborných slovníkoch musela hľadať maďarský a nemecký ekvivalent aj toho najmenšieho výbežku či mechúrika, pomenovania tkanív, funkcií, procesov a všetkých súvislostí,“ pripomína si svoju časť

práce na projekte TaTaBooks Ildikó Gúziková. „Mojím cieľom bolo naučiť žiakov odbornú terminológiu a zároveň danú tému zrozumiteľne vysvetliť aj mladším deťom. Veľmi som preto dbala na to, aké výrazové prostriedky a aké prirovnania používam.“

Aj v tomto prípade sa pracovalo s rôznymi povrchovými štruktúrami a farbami. Takto sa napríklad môžu školáci oboznámiť s veľkým a malým krvným obehom – krv obohatená o živiny a kyslík, ktorá prúdi zo srdca do celého tela, je červená a hladká, odkysličená krv, vracajúca sa po zásoby do pľúc, je modrá a identifikovať ju možno podľa maličkých hrbolčekov. Majúc na pamäti ono „škola hrou“, tvorcovia im dovolili zahrať sa na chirurgov a prezrieť si obsah žalúdka, či na zubárov a poriadne vyšetriť jednu stoličku. Pýtate sa ako? Jednoducho! Z niektorých reliéfov možno odstrániť vrchnú časť a podrobne preskúmať ich stavbu.

Žiaci sa prostredníctvom platne naučia aj to, že mliečny chrup má 20 zubov, stály chrup má 32 zubov, teda celkom 8 rezákov, 4 očné a 8 črenových zubov, 12 stoličiek.

Autor: Michaela Hajduková

Keď sa vietor oprie do plachiet

Kto by sa nechcel zúčastniť prvej výpravy okolo sveta? Stať sa členom posádky portugalského námorníka z chudobnej šľachtickej rodiny, ktorý oboplával svet a ako prvý dokázal, že Zem je guľatá? Takto uvažovala škola vo Viedni, a tak zabezpečila všetkým nevidiacim a slabozrakým žiakom lístky na jednu z piatich lodí expedície, ktorej velil Fernão de Magalhães, známy pod menom Ferdinand Magellan!

Magellan, námorník a domorodec (zľava doprava) poputujú do škôl pre deti so ZP v akryle, a to vďaka Annike, 12-ročnej vnučke Ildikó Gúzikovej, ktorá ich takto krásne pomalovala. Vladimír Maroš ich následne zalakoval, aby sa zvedavci nepofarbili.

Autor: Michaela Hajduková

Platne ponúkajú pedagógom veľa tvorivých možností. Tá, ktorá prezentuje postavu samotného Magellana, jeho námorníka a ostrovana, ktorého po pristátí posádka stretla, napr. môže inšpirovať k tomu, že sa deťom ukážu vzorky látok a koží, ktoré používali na výrobu svojich odevov, práca s tou, ktorá ukazuje, ako vyzerajú rastliny, listy, kvety a plody korenín, zas môže skončiť ovoniavaním, ochutnávaním, zisťovaním veľkosti či tvrdosti. Konkrétne tento reliéf môže ale poslúžiť aj pri sebaobsluže – aróma takého muškátového oriešku sa totiž rozvinie len pri strúhaní. Tak prečo ju neokúsiť?

„Na jednej z platní je žltou bodkovanou líniou znázornená trasa, ktorou sa Magellan plavil. Keďže Zem je guľatá, pravý aj ľavý okraj tejto mapy sme nechali zaoblený. ak si v predstave žiaci spoja bod, kde sa napravo línia končí a naľavo začína, dostanú guľu. Chceli sme im vysvetliť, že guľa sa na ploche mení na kruh a urobiť tak možno vstup k téme prevodu trojrozmerných predmetov do plochy a naopak,“ objasňuje Ildikó Gúziková. „Cibrenie predstavivosti však nepochybne ponúkajú aj obrazy lode – na jednej platni si ju môžu prezrieť zvonku, na druhej nahliadnu do jej útrob a môžu ju nielen preskúmať, ale vďaka drobným 3D predmetom aj kompletne naložiť.“

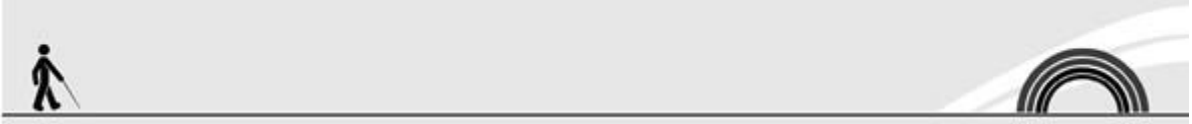

Výrazne

vyššie a väčšie červené bodky znázorňujú Moluky, Koreninové ostrovy, z ktorých lode kapitána Magellana priviezli do Španielska 26 ton klinčekov, fíg, mandlí, granátových jabĺk, cukrovej trstiny, kokosu a sezamu.

Dvíhame kotvy!

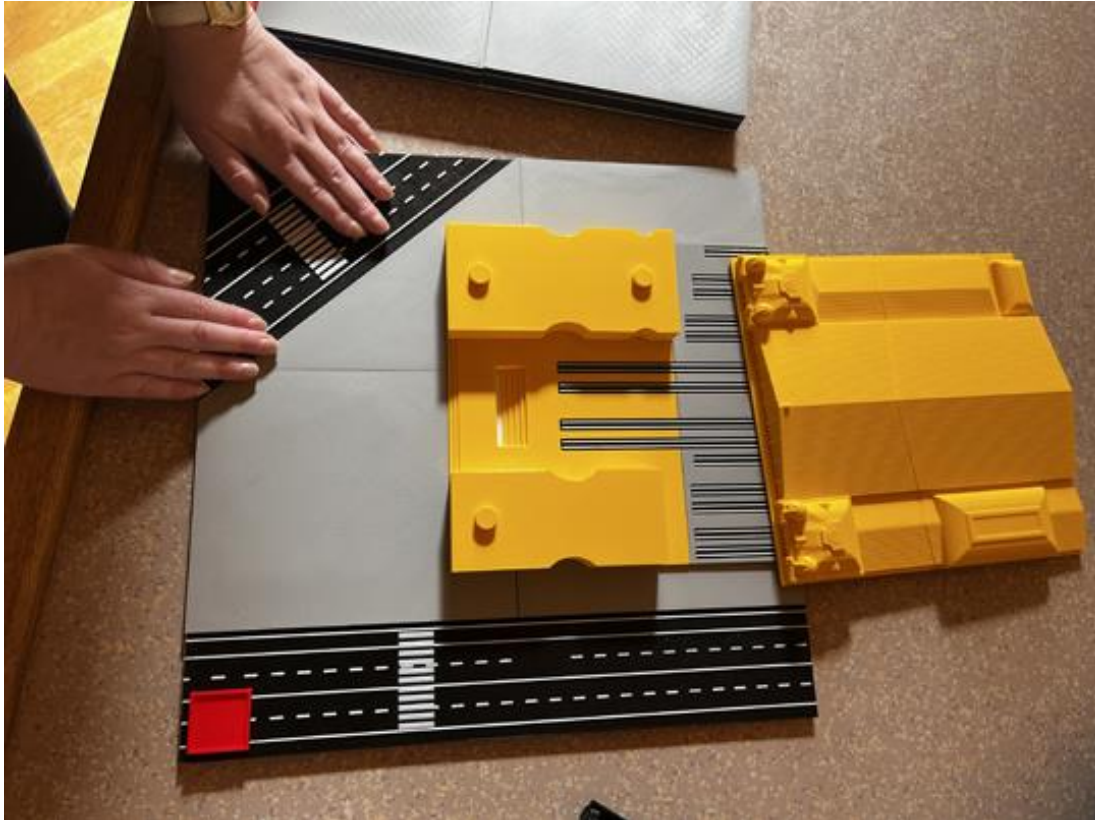
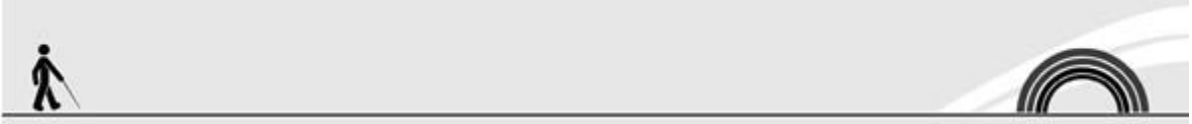

Autor: Michaela Hajduková

Cestou-necestou s bielou palicou

Platne, ktorými projekt obohatila budapeštianska základná škola, sa týkajú mobility, zvlášť orientácie a samostatného pohybu v doprave. Žiaci sa vďaka nim môžu pohodlne a bezpečne poprechádzať po križovatkách, na perónoch železničnej stanice či v metre. Naučia sa, čo si treba predstaviť pod pojmami koľajnica, ostrovček, označník, podchod, čo znamená priechod pre chodcov a prečo sa mu hovorí zebra, ako vyzerá plná a prerušovaná čiara a že aj pre nich ako pre chodcov je užitočné vedieť, že vozovka je takto pomaľovaná. Predsa aby vedeli, v koľkých pruhoch sa autá ženú a v ktorom mieste sa odrazu prestanú valiť sprava a vynoria sa zľava. Pravdaže, nejde len o to, že si nevidiaci dokážu vizualizovať verejné priestranstvá, je to príprava na čítanie máp, možnosť, ako im pomôcť obracať si v hlave trasy. Aby „tam a späť“ prestalo byť strašiakom.

„Predtým, než nevidiaci a slabozrakí vykročia do ulíc, potrebujú sa v spleti zvukov, ktorými ich mesto zahltí, zorientovať. Bezpečne a hlavne rýchlo musia rozoznať čo najviac z nich a, čo je pre ich samostatný pohyb mimoriadne dôležité, určiť smer, z ktorého prichádzajú,“ upozorňuje Vladimír Maroš, ktorý bol za výrobu 3D platní a spracovanie audia v projekte zodpovedný. „Z nahrávok preto na žiadosť maďarského partnera zaznie napr. ruch na kruhovom objazde či zvuk motora približujúceho a vzdalujúceho sa auta. Ak žiaci poriadne nastražia uši, rozoznajú aj idúcu a brzdiacu električku, jej zvonenie, otváranie dverí a zvukovú výstrahu pri ich zatváraní. Máme zachytený aj zvuk motora skútra, jazdu na bicykli a jeho zvonček, dokonca viacero typov zvončeka.“

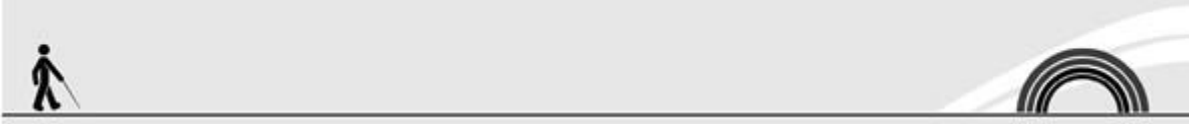

Prejdite sa po budapeštianskej železničnej stanici Keleti Pályaudvar

Autor: Michaela Hajduková

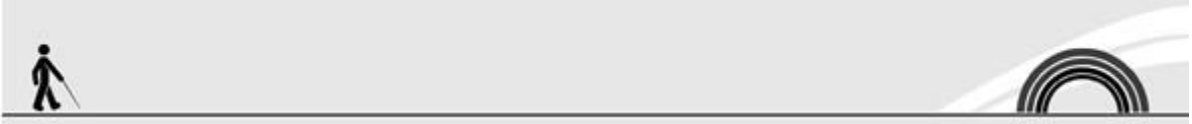
Najlepšie na koniec

Všetky 4 hovoriace dotykové knihy, ktoré v rámci projektu TaTaBooks vznikli, si budú môcť žiaci so ZP prelistovať vo všetkých zapojených školách. Ale nie len v nich! Koncom roka budú podklady na 3D tlač, sprievodné nahrávky ako aj e-learning k dispozícii ktorejkoľvek škole v celej EÚ, a každému, kto o ne prejaví záujem. Po registrácii si ich bude možné stiahnuť [z webovej stránky projektu](#).

Logo projektu TaTaBooks (Talking Tactile Books for Visually Impaired Children)

Dušana Blašková

Z diania v ZO

Východ sa rozhodne oplatí

Hľadáte tipy na výlet? ZO Prešov vám poradí! Leto 2023 sa totiž tridsiatke členov spája s návštevou Jasova a Medzeva, teda s realizáciou projektu Spoznávame zaujímavé a pekné zákutia Košického kraja, ktorý podporila grantová komisia ÚNSS.

Modli sa a pracuj

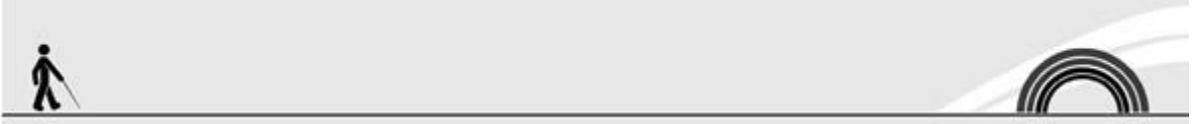
Najväčší neskorobarokový objekt na Slovensku si Prešovčanov získal na prvý pohľad. Množstvom okien (počítať nemusíte, ZO-čkári prezradili, že ich je presne tristošesťdesiatpäť ako dní v roku), dvanástimi komínmi (odkaz na kalendárne mesiace) a štyrmi vchodmi, ktoré symbolizujú ročné obdobia. Kráčajúc starobylými chodbami a obdivujúc portréty, krajinky a obrazy s loveckou tematikou, sa lektorka Anna Holubová pustila do rozprávania o tom, že kláštor bol celé stáročia miestom, kde sa vyhotovovali a podpisovali dôležité listiny a kde sa vo veľkom podnikalo. Rehoľníci totiž prenajímali hektáre poľnohospodárskej pôdy, na konci 19. stor. vlastnili manufaktúru na výrobu kachličiek, rúr, tehelňu, tlačiarne a parnú pílu, prenajímali hutu na spracovanie rúd a výrobu kovov, rudné bane, kameňolom s ťažbou mramoru, hámor a mlyny, začiatkom 20. stor. mali dokonca vlastnú elektrárňu. Prehliadka pokračovala v reprezentačných komnatách, historickej knižnici s takmer 100 000 dielami z oblasti teológie, filozofie, geografie, histórie, prírodných a lekárskejších vied a tajnou miestnosťou na archiváciu dôležitých písomností. Prešovčania však mali možnosť nahliadnuť aj do opátskeho kostola a klenotnice, v ktorej je okrem zlatého kalicha, liturgických textílií a odevov vystavená aj časť zbierky hodín a umeleckých diel. Keď sa ZO Prešov necháte inšpirovať, rozhodne si vyčleňte dostatok času aj na prechádzku po okolitej francúzskej záhrade s vyše šesťdesiatimi druhmi vzácnych drevín z celého sveta, fontánou, jazierkami a krásnymi slnečnými hodinami.

Výletníci v jasovskom chráme

Zachyt' a uchovaj

Ruku na srdce! Keby prišla reč na drevené filmovacie kamery zo začiatku 20. storočia či na snímacie kamery z 30. rokov, dali by ste si rady? Alebo keby ktosi pri vás začal o farebných televíznych kamerách, filmových projektoroch (počínajúc rokom 1900), stereoskopoch, lampových skriniach, alebo by sa vytasil s pojmom *laterna magica*? Ak nie, vyberte sa do Medzeva, do Múzea kinematografie. V rodnom dome exprezidenta Rudolfa Schustera nájdete ojedinelé, historicky vzácne exponáty, ručne ovládané a presvetlené ešte petrolejovými lampami, ako aj projektory a starodávne fotografické aparáty. Prešovčania by vás však okrem veľkej zbierky čiernobielych fotografií, zobrazujúcich život rodiny Schusterovcov a obyvateľov mesta, radi upozornili aj na zbierku darov od hláv mnohých štátov na funkčný vodný hámor s uzavretým

kolobehom vody, ktorý je situovaný v exteriéri, kováčsku vyhňu s dúchadlom a náradím. S veľkým uznaním spomínajú aj na sympatického sprievodcu, ktorý im opisoval celý priebeh výroby kovaných poľnohospodárskych nástrojov, lopát, motýk a iných dobových predmetov.

Múzeum v Medzeve uchováva staré filmové kamery a fotoaparáty

Zdroj: www.slovensky-kras.eu

(red.)

Spravodajstvo

Slovenské fórum osôb so zdravotným postihnutím

Po dvadsiatich rokoch svojho pôsobenia pristúpila Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR (NROZP v SR), ktorej členom je aj ÚNSS, k výraznej revitalizácii. Odteraz bude u nás vystupovať pod názvom Slovenské fórum osôb so zdravotným postihnutím (SFOZP) a v zahraničí ako Slovak Disability Forum, reprezentovať ju bude nové logo, zmení sa webová adresa, e-maily pracovníkov a, pravdaže, stratégia, ktorá počíta s intenzívnejším zapojením sa členských organizácií i jednotlivcov so zdravotným postihnutím (ZdP).

„Tento krok si vyžiadali praktické dôvody, s ktorými sme sa stretávali počas 20-ročnej práce, a to najmä skreslené predstavy o privilegovanom financovaní a nadsadených kompetenciách nášho občianskeho združenia, ktoré vyvolávalo ono „národná rada“ priamo v názve,“ povedal dlhoročný predseda NROZP v SR Branislav Mamojka. „Slovom „forum“ chceme poukázať na to, že SFOZP je dobrovoľné združenie nezávislých organizácií osôb so ZdP, prostriedkom na spoločné hľadanie spôsobov obhajoby ich práv a presadzovania riešení ich problémov. Zároveň sme sa pustili do prípravy novej stratégie organizácie, ktorá má prispieť k intenzívnejšiemu zapojeniu členských organizácií a jednotlivcov do tvorby našej politiky obhajoby a uplatňovania práv ľudí so ZdP, do rozvoja partnerskej spolupráce so štátnou a verejnou správou, privátnym sektorom a mimovládnyimi organizáciami a do osvetovej činnosti. Výrazne sme oživilí šírenie informácií prostredníctvom nášho Facebooku, na podnety zvnútra organizácie a na komunikáciu so širokou verejnosťou sme na našom webe vytvorili diskusné fórum, ktoré, ako veríme, sa stane priestorom na diskusiu a výmenu skúseností.“

Nové logo Slovenského fóra osôb so zdravotným postihnutím (SFOZP) predstavuje štylizované krídlo, ktoré symbolizuje slobodu a zároveň poukazuje na to, že ide o strešnú organizáciu. Tvoria ho tri línie: najvyššie je horizontálna modrá línia, nasleduje žltá a červená. Prvá z nich je priama, ostatné sú zakrivené (začínajú vľavo dole, postupujú v plynulom oblúku nahor a končia vpravo hore). Farebná škála bola vyberaná s ohľadom na nezávislosť a súčasne rôznorodé zloženie

organizácie. Vpravo od línií sa nachádza skratka SFOZP a/alebo rozpísaný názov organizácie.

Logo Slovenského fóra osôb so zdravotným postihnutím

Prehľad zmien

Nový názov: Slovenské fórum osôb so zdravotným postihnutím

Skratka: SFOZP

Anglický názov: Slovak Disability Forum

Nový web: www.sfozp.sk

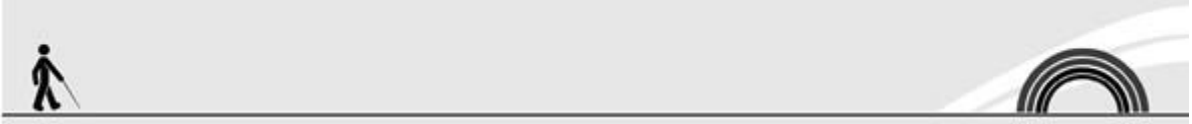
Identifikačné údaje ako poštová adresa sídla a IČO sa nemenia.

E-mailové adresy vo forme ...@nrozp.sk ešte môžete používať.

Po vytvorení adries ...@sfozp.sk budú automaticky presmerované.

Zmeny boli schválené na júnovom sneme a v auguste ju vzalo na vedomie Ministerstvo vnútra SR. Prechodné obdobie, kedy je možné používať oba názvy, končí 31. októbra 2023.

(red.)

DÚHA

DÚHA – Časopis pre nevidiacich a slabozrakých občanov so sociálnym zameraním

Periodicita: dvojmesačník

Vydavateľ: Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Sekulská 1, 841 04 Bratislava

IČO: 00683876

ISSN 1339-1755

Redakcia: Dušana Blašková, Eliška Fričovská

Zostavila: Dušana Blašková

Jazyková korektúra: Michaela Hajduková

Fotografie, pri ktorých nie je uvedený zdroj, sú z archívu ÚNSS.

Grafika a tlač: Starion, s. r. o.

Registrácia: Ministerstvo kultúry SR, EV 4496/11

Príspevky posielajte písomne na adresu Úradu ÚNSS, Sekulská 1, 841 04 Bratislava alebo e-mailom na: duha@unss.sk.

Uzávierka nasledujúceho čísla: 15. novembra 2023

Realizované s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky